

Отримано
30 червня 2025р.
Голова разової
спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.093
Бондарева О.Є. О.Бунд

Голові разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 26.133.093
за спеціальністю 035 «Філологія»
в Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук, професору
Бондаревій Олені Євгенівні

РЕЦЕНЗІЯ

доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка Бровко Олени Олександрівни на дисертацію **Пилинського Михайла Ярославовича «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки

Актуальність теми дослідження «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України» зумовлена необхідністю поглиблення дослідницького підходу до художнього моделювання чинників громадянської ідентичності різних національних літератур, позначених аналізом мистецької експлікації буття людини в поетичних текстах. Проблема рецепції концепту свободи залишається однією з актуальних аспектів дослідження порівняльної поетики в онтологічно-екзистенційному прочитанні, здійсненому в особистісних і національних вимірах.

Автор дисертації крізь власну дослідницьку оптику виводить на перший план кореляцію національних і особистісних образів у творчості українських і американських митців. Ця проблеми набуває в рецензованій дисертації оригінального висвітлення, а відтак – дискусійної рецепції.

Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних) Пилинського Михайла Ярославовича «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України» відбита в таких його результатах: акценті на смислових і художніх експлікаціях концепту свободи в українській і ранньоамериканській картинах світу; здійсненому аналізі концепту свободи в ранньоамериканській патріотичній поезії і сучасній українській війсьній ліриці; виявленні визначальних поетологічних маркерів

обраного концепту. У дисертації здійснено подальший розвиток поетологічних студій на матеріалі ранньоамериканської і української літератури.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Одержані дисертантом результати мають науково-теоретичне і практичне значення, вони можуть бути застосовані як у науково-дослідній сфері для подальшої розробки теоретичних і прикладних проблем дослідження поетики художньої літератури, художнього моделювання національної і громадянської ідентичності, у подальших міждисциплінарних і міжлітературних студіях, так і в освітній практиці.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в увиразненні окремих теоретичних питань сучасного літературного процесу.

Робота має **прикладне значення**, визначене можливістю імплементації її результатів у курсах порівняльного літературознавства, теорії літератури, літератури зарубіжних країн, спецкурсах і спецсемінарах із проблем аналізу тексту, у ході написання кваліфікаційних робіт здобувачів.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, які запропоновані в результаті проведеного дослідження, є новими, оригінальними, цілком обґрунтованими. Михайло Пилинський подає огляд основних напрямків дослідження цієї тематики, виокремлюючи частини нерозв'язаної проблеми. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, презентованих у тексті дисертації та наукових публікаціях, забезпечується вибором сучасних методів наукового пізнання; певною мірою, застосовані в роботі методи відображають міждисциплінарну специфіку літературознавства як сфери гуманітаристики.

У осмисленні проблеми суспільно-політичних чинників свободи і власне репрезентації концептів у художній літературі дисертант спирається на дослідження Джуліана Абернетті, Джорджа Гастінгса, Джона Говарда, Семюеля Кнапа, Джона Меткалфа, Френка Мура, Альфонсо Ньюкамера, Мері Остін, Уолтера Хінчмана, Антоніни Колодій, Тетяни Рязанцевої, Тетяни Шестопалової та інших авторів.

Методологічним підґрунтям роботи є праці із компаративістики і постколоніальних і антиколоніальних студій Василя Будного, Миколи Ільницького, Дмитра Наливайка, Марка Павлишина, Мирослава Шкандрія, Романа Шпорлюка. Дисертант спирається на дослідження, які дають змогу осягнути семантики та виявити засоби художньої реалізації концепту свободи в поезії США та України, окреслити типологічі й індивідуально-авторські особливості аналізованих текстів.

Тема дисертації відповідає основним напрямам дослідження науково-дослідної теми кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства, кафедри світової літератури Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Типологія ідентичностей у художньому і критичному дискурсах» (державний реєстраційний номер 0117U005200).

Достовірність та наукова новизна положень і висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується достатньою кількістю опрацьованих теоретико-методологічних джерел, застосуванням комплексу методів і прийомів, загалом адекватних предметові дослідження, його меті та основним завданням. У роботі з емпіричним матеріалом Михайло Пилинський залучає загальнонаукові методи аналізу, систематизації й узагальнення. Дисертант поєднує традиційні й нові методології як літературознавства, так й інших наукових галузей. Ключові положення та ідеї дисертації мають достатнє теоретичне підґрунтя. Науковий апарат дослідження є коректним, а система методів оптимально сприяє реалізації мети і поставлених завдань. Недостовірної інформації в дисертації не виявлено.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертація Пилинського Михайла Ярославовича «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України» засвідчує достатній рівень володіння здобувачем матеріалом дослідження, демонструє вміння доцільно застосовувати методологічний інструментарій. Для дослідження зазначеної проблематики обрано порівняльно-історичний метод дослідження, залучені

теоретичні роботи з компаративістики, постколоніальних студій; також частково залучено інтертекстуальний і біографічний методи. Узагальнення словникових дефініцій, залучення елементів етимологічного аналізу сприяли виокремленню тематичних ідентифікаторів структури концепту «свобода». Контекстний аналіз забезпечив опис і структурування номінативного поля концепту «свобода». Метод компонентного аналізу два змогу впорядкувати вербалізatori аналізованого концепту. Застосований Михайлом Пилинським міждисциплінарний підхід до аналізованого матеріалу підтверджує тенденцію до засвоєння актуальних механізмів досліджень в українському літературознавстві, чим також визначена актуальність обраної теми і наукових підходів до її реалізації.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях обумовлюється апробацією результатів дослідження у фахових наукових виданнях України та за її межами, участі в наукових заходах різних типів, а саме: IX Міжнародній науково-практичній конференції «An Integrated Approach to Science Modernization: Methods, Models and Multidisciplinarity» (21 березня 2025 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, здобувачів та молодих учених «Нові тенденції у перекладознавстві, філології та лінгводидактиці у контексті глобалізаційних процесів» (7 листопада 2024 р.); Третій Міжнародній науковій конференції «Аргументи сучасної філології: свобода та безпека» (Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 6 – 7 квітня 2023 р.); Всеукраїнській (з міжнародною участю) науковій конференції «Літературний процес: від нації колонізованої до нації-переможця» (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 28 квітня 2023 р.); конференції «Актуальні проблеми романської та германської філології» (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 7 грудня 2023 р.).

Основні положення дисертації викладено в 6 одноосібних публікаціях, із них 3 – статті, опубліковані в наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 3 – публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації.

Особистий внесок здобувача. Робота є самостійною розробкою підходів до виявлення семантики аналізу засоби художньої реалізації концепту свободи в поезії США та України. Статті Михайла Пилинського загалом адекватно й повно відбивають зміст представленої до захисту дисертації.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертація Пилинського Михайла Ярославовича «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України» має необхідний обсяг, загалом оформлена відповідно до чинних вимог, структурована щодо реалізації мети та поставлених завдань. Основний зміст дисертації викладено в трьох розділах. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Розподіл досліджуваних аспектів за окремими розділами корелює із логікою розкриття предмета дослідження та послідовного вирішення поставлених завдань.

Висновки до дисертації загалом відповідають поставленим завданням, містять систематизацію основних результатів дослідження і відповідно відтворюються в оприлюдненій анотації. Зміст анотації висвітлює відомості про методологію дослідження, логіку наукового пошуку, результати наукової діяльності, способи аргументації основних ідей і не містить інформації, яка відсутня в дисертації.

Оформлення дослідження загалом відповідає чинним вимогам, вагомі недоліки відсутні.

Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Аналіз тексту дисертації і публікацій Михайла Пилинського свідчить про дотримання автором вимог академічної доброчесності. Зокрема, в роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації. Наукові положення дисертації обґрунтовані з покликаннями на джерела інформації в разі залучення ідей і розробок інших дослідників.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

Водночас творчий характер пошукової роботи Михайла Пилинського викликає деякі *зауваження і побажання здобувачеві.*

1. У першому розділі дисертації варто було б більше уваги звернути на специфіку методології семантико-когнітивного і когнітивно-поетичного аналізу концептів, власне літературознавчі студії з проблем концептології. Поверховий огляд цього питання, певною мірою, свідчить про обмеження методологічного інструментарію, який можна було б застосувати в ході дослідження для аналізу текстів.

2. Варто уточнити критерії добору репрезентативних текстів у підрозділі 1.2. «Концепт СВОБОДА в національних поетичних традиціях: діяхронічний вимір». Чи не є цей критерій суб'єктивним у науковому дослідженні?

3. У третьому розділі дисертації здобувач акцентує на наповненні мотивів і образів літератури попередніх періодів новим змістом, зокрема, пише про індивідуальну авторську інтерпретацію структурно-семантичних аспектів шевченківського прототексту в ліриці сучасних митців Ірини Цілик, Романа Воробйова, Ярини Черногуз. Дослідження присутності та значення шевченківського прототексту, аналіз цього інтертекстуального зв'язку сприяє поглибленню розуміння української літературної традиції, дає змогу простежити стадіальність мистецького розвитку. Водночас потребує пояснення факт відсутності апеляції до творчості Тараса Шевченка в підрозділі 1.2., де дисертант пропонує спробу формування власного канону текстів – репрезентантів концепту свободи в українській літературі.

4. Текст дисертації містить окремі стилістичні й технічні огріхи.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Дисертаційна робота Михайла Пилинського є новаторським дослідженням, яке фокусується на вирішенні актуальної на сьогоднішній день проблеми. Ступінь наукової новизни дисертаційної роботи, її актуальність,

достовірність отриманих результатів, достатній теоретичний рівень, оригінальність наукових підходів демонструє здатність здобувача до ґрунтовних досліджень, її вміння екстраполювати важливі теоретичні висновки попередників і власні концепції в сучасний український літературознавчий контекст, виявляти пріоритетні тенденції його розвитку. Це є об'єктивним підтвердженням ерудиції, відповідних умінь, навичок і компетентностей, достатнього рівня теоретичних знань здобувача. Це підтверджує самостійність Михайла Пилинського, його наукову зрілість і свідчить про відповідності рівню доктора філософії за спеціальністю «Філологія».

Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Зазначені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Пилинського Михайла Ярославовича «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України», якому притаманні оригінальність, наукова новизна і практична значущість, достатній теоретичний рівень, оригінальність наукових підходів.

Ступінь наукової новизни, теоретична і практична значущість, достовірність отриманих результатів, актуальність теми дають підстави кваліфікувати рецензовану дисертацію як завершену, самостійну працю. Актуальність обраної теми, обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, достовірність і наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях засвідчують самостійність, фахову компетентність здобувача.

Рецензована дисертація «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України» є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

№44 (зі змінами) та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), а її автор – Пилинський Михайло Ярославович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент –

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології, культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Олена БРОВКО

